

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בליל ה' החנוכה תשע"ט לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף ס"ט

בחוץ אינו נשמע. והיינו יכולין לחלק בין קודם שהוקדשו
אבנים למזבח דעודן חולין, בין לאחר שהוקדשו ע"כ.

ובמנחת חינוך (מצוה מ' אות ב') כתב על דברי התוספות,
דקודם שהוקדשו ליכא איסור לא תניף עליהם
ברזל, דהא בגמרא דידן אמרו, דלא אפשר לניסרינהו, דהא לא
תניף עליהם ברזל כתיב. והרי האבנים של המזבח יצאו לחולין
ביד הפריצים, ואם כן היו יכולים החשמונאים להחליקם
בברזל, ואחרי זה להקדיש אותם ולבנותם למזבח, שהרי היו
חולין גמורים. ואין לחלק כיון שהיו פעם אחת קודש, זה אין
סברא כלל כיון דעתה הם חולין, אלא על כרחך דהאיסור של
לאו זה אפילו אם נגע בהם ברזל קודם שהוקדשו ע"כ.

ג בגמרא (תענית כט.) בשבעה באב נכנסו נכרים להיכל, ואכלו
וקלקלו בו שביעי ושמיני, ותשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו
את האור, והיה דולק והולך כל היום כולו, שנאמר (ירמיה ו-ה)
אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. והיינו דאמר רבי יוחנן
אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני
שרובו של היכל בו נשרף. ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא
ע"כ. וכן כתבו התוספות (מגילה ה: ד"ה ובקש) שכן היה דעת רבי
לעקור תשעה באב מתשיעי ולקבעו בעשירי, ולא הודו לו
חכמים ע"כ. ובשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלג ד"ה ואולי) כתב,
שמאז אמרתי דמשום הכי לא הודו לו, משום שכיון שהציתו
בו האש, מיד יצא לחולין על ידי שליטת פריצים, ומה שנשרף
רובו הוא בית חול ולא קודש, על כן ההתחלה היא העיקר,
וראוי לקבוע בתשיעי ע"כ.

וי"ש להבין הלא איתא בגמרא (נדרים סב.) אמר רבי יוחנן כל
המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם, קל וחומר,
ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו כלי חול, שנאמר

בגמרא (עבודה זרה נב:), מזרחית צפונית, בה גזו בית חשמונאי
אבני המזבח ששקצו אנשי יון לעבודה זרה. אמרו
[הנך דבית חשמונאי כשנצחום] היכי נעביד, ניתברינהו [על ידי
עובד כוכבים כדי לבטלן], אבנים שלמות אמר רחמנא [שאין
בהם פגימות, ואפילו בפגימות סכין שתחגור בה צפורן פוסלת
בהן (חולין יח.)], ננסרינהו [לאחר שבירתן להשוות פגימתן], לא
תניף עליהם ברזל (דברים כז-ה) אמר רחמנא [ועמדו וגנום] ע"כ.
ונציעה איזה קושיות בסוגיא זו.

א הנה בבית יוסף (יו"ד סימן רעו ד"ה יש) כתב לדון בשם הר"י
אכסנדרני אם מותר למחוק את השם על מנת לתקן, דאין
איסור אלא אם עושה דרך השחתה. והביא ראיה מאבני המזבח
ששקצום אנשי יון, והחשמונאים נתצו המזבח וגנום, הרי דאין
איסור אלא דרך השחתה ולא לצורך תיקון ע"כ. ובשו"ת חתם
סופר (יו"ד סימן רסד ד"ה ואמרת) כתב דדבריו תמוהים, ונעלם ממנו
סוגיא הנ"ל דמזבח ששקצו אנשי יון היה חולין גמורים, דבאו בה
פריצים וחללוהו, ופירש רש"י מכיון שנכנסו נכרים להיכל יצאו
כליו לחולין, וכיון דנפקו לחולין קנינהו בהפקירא עכ"ל. ואם כן
לא היה בו משום איסור נתיצה כלל.

ב בתוספות (סוכה מט. ד"ה שכל) הקשו, למה גזו אבני המזבח,
הא יכולים לנסר אותם על ידי שמיר, שהיה גם בבית שני,
ואמאי גנום בית חשמונאי. ויש לומר שמיר אין עושה אותן
שלימות שלא תחגור בה צפורן. ואם תאמר אם כן היאך בנו
את המזבח, דלא אפשר לומר שהיה מתקן מבחוץ ומכניסו
מבפנים, דאפילו כי האי גוונא במזבח אסור, כדתניא במכילתא
(בסוף פרשת וישמע יתרו) לא תבנה אתהן גזית (שמות כ-כב), בו אין
אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקודש הקדשים.
ומה אני מקיים (מלכים א ו-ז) ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא
נשמע בבית בהבנותו, בבית אינו נשמע. אלמא במזבח אפילו

עזבו את המקדש, ובוזו לא התבטל השתלטותם של הפריצים, שפיר אמר שיצאו כבר לחולין.

אך דברי הבית יוסף צריכין עיון, דהא בגמרא שם פריך ואמאי ליתבריניהו ולישקליניהו לנפשייהו, וברש"י שהרי חולין הן, וכדקאמרת ובאו בה פריצים וחללוהו ע"כ. ומשני דלאו אורח ארעא לאשתמושי בהו הדיוטא ע"כ. ומאי קשיא, הא תיכף אחר שעזבו היוונים את המקדש, חזרו לקדושתן מעצמן, ואיך נישקליניהו לנפשייהו, הא קודש הוין.

*

והנה מגמרא הנ"ל אנו למדים מוסר השכל, שלא קבעו תענית תשעה באב בעשירי שבו נשרף רובו של היכל, אלא בהתחלת שריפתו, דאתחלתא דפורעניתא היא העיקר. ועל דרך זה הוא גם בחורבנו של אדם, שישים לבו על ההתחלה, שלא יתחיל ליפול ממדריגתו, כי הנופל מהגג, תיכף כאשר נכנס לזאוויר, דינו נגמר למיתה, גם קודם שהגיע להארץ, וכגברא קטילא נחשב מתחלת נפילתו, כי סופו יבוא מעצמו. ועל דרך זה היה בעת החורבן, החכם רואה את הנולד תיכף בתחלתו, כשהתחיל שריפתו נידון הבית כנשרף. וכמו כן אצל כל אדם אין מצטערים כאשר כבר נתרסק ונפל לארץ ומת, אלא כאשר רואין בתחלת נפילתו שסופו יגיע לידי כך, והחכם עיניו בראשו.

גם יש ללמוד ענין הנוגע לנרות חנוכה, ממה שנאמר בחינוך (מצוה מ) בטעם שלא להניף ברזל על המזבח, שנקבע מיום עשותו, שבסיבתו תבוא לנו מחילת העון והברכה והשלום אחרי כן. ועל כן לזכור זה הדבר, נצטוינו שלא לעשות בו דבר כלל בכלים המוכנים להשחתה, וזהו הברזל שכורת ומוכן תמיד לשפוך דם. וכבר הקדמתי לך בתחילה כי האדם נפעל כפי פעולותיו, ומחשבותיו הולכות לעולם אחרי מעשיו, על כן ראוי לנו לעשות דמיונות הפעולות כפי כוונת הדברים ע"כ. והאריך בענין זה שם (מצוה טז), שאפילו רשע גמור בלבבו, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהתמדה בתורה ובמצות, ואפילו שלא לשם שמים, מיד ינטה אל הטוב, ובכח מעשיו ימית היצר הרע, כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות וכו' ע"ש.

וזהו הענין שהצדיקים האריכו לישב אצל הנרות ולהתבונן בראייתם, כי הדלקת נר חנוכה בא כדי שיתעצם האדם בניסיון ה' שעשה לאבותינו, שזהו שורש האמונה אשר יש שליט על הברירה לעשות בו כרצונו. וכיון שהאדם נפעל לפי פעולותיו, ריבוי ההתבוננות והעיון בהנסיים, יביאהו להתעלות ולהתעצם ביתר שאת באמונת אלקי עולם, שמשגיח על כל מעשי בני האדם, וגומל טוב לשומרי מצותיו עד עולם. ■

ובאו בה פריצים וחללוהו, כיון שפרצום נעשו חול, נעקר מן העולם, דכתיב (דניאל ב-לט) בה בליליא קטיל בלשצר, המשתמש בכתרה של תורה שהוא חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ע"כ. הרי לנו כי רבי יוחנן סבירא ליה גם כן סברא זו של באו בה פריצים וחללוהו, ולמה רצה לקובעו בעשרה. (והעיר בזה בשער יוסף על החתם סופר דברים טז).

ונראה דהנה בשו"ת בית יצחק (או"ח ריש סימן כז) הקשה, לדעת הרמב"ן שכל הבית יצא לחולין, אם כן היו צריכין מלכי בית חשמונאי מחדש לחנך הבית בשתי תודות ובשיר, כדאמרין (שבועות יד). דאם קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבוא, צריך לחנך בשתי תודות וכו'. וצריך לומר לדעת הרמב"ן דנהי דבשעה שהוא ביד זרים נתחלל מקדושתה, מכל מקום תיכף כשהלכו הפריצים חזר קדושתו למקומו ע"ש.

וראיתי בקובץ אחד להסביר סברת הבית יצחק, שזהו על דרך שכתב בדבר אברהם (ח"א סימן יא סק"ח) לחדש, דקנין כיבוש מלחמות (עיין גיטין לח). אינו קנין עולמית, אלא קנין לזמן כל שעודנו תחת הכובש. אבל משעה שנסתלק הכובש, שוב חוזר הדבר לבעליו, ואינו צריך לעשות בו קנין. (והגאון רבי אברהם לופטביר ז"ל חתן האור שמח השיג עליו, והשיב עליו הדבר אברהם שם ח"ב סימן ו' סק"ג). ולפי זה יש לומר שמשנסתלקו היוונים חזר הכל לקדושתו. ועל כל פנים לגבי הקדש, דכתיב לה' הארץ ומלואה, וכל היכי דאיתא בי גזא דרחמנא איתא, לא מהני כיבוש להפקיע בנין ההקדש, רק לפי שעה שהיא תחת יד הכובש, מגזירת הכתוב של ובאו בה פריצים וחללוהו.

ומעתה יתיישבו כל הקושיות, מה שהקשה החתם סופר על הבית יוסף, דמה ראייה יש מאבני המזבח דאיסור נתיצה הוא רק דרך השחתה, הלא שם היו חולין גמורים, וליכא איסורא כלל. ולפי מה שנתבאר הרי תיכף כשעזבו היוונים את ההיכל, חזרה קדושת המזבח למקומה, ואיך נתצו אותה, ועל כרחך כיון דלצורך תיקון היתה, ליכא איסורא.

וממילא אולה גם הוכחת המנחת חינוך, דממה שגנוזו אבני המזבח ולא נסרוהו אחר הביטול קודם שקידשוהו מחדש, יש ראייה דגם בחולין פוסל הנפת ברזל על אבני המזבח. ולפי מה שנתבאר הרי ביציאת היוונים חזרה תיכף קדושת המזבח למקומה מעצמה, ואיכא שפיר איסורא דלא תניף.

וכמו כן יש לומר, דהן אמת שכל זמן שהיו האויבים בתוכה היתה המקדש חולין. אבל כאשר עזבו את הבית, אף שהציתו בו האור, מכל מקום כיון שעזבו השתלטותם על המקום, חזרה קדושת המקום למקומה, וכיון שרובו נשרף בעשירי, סבירא ליה לרבי יוחנן דהוי להו לקבעו על עשירי. מה שאין כן בכלים של בלאשצר, שהביאו אותם עמהם כאשר